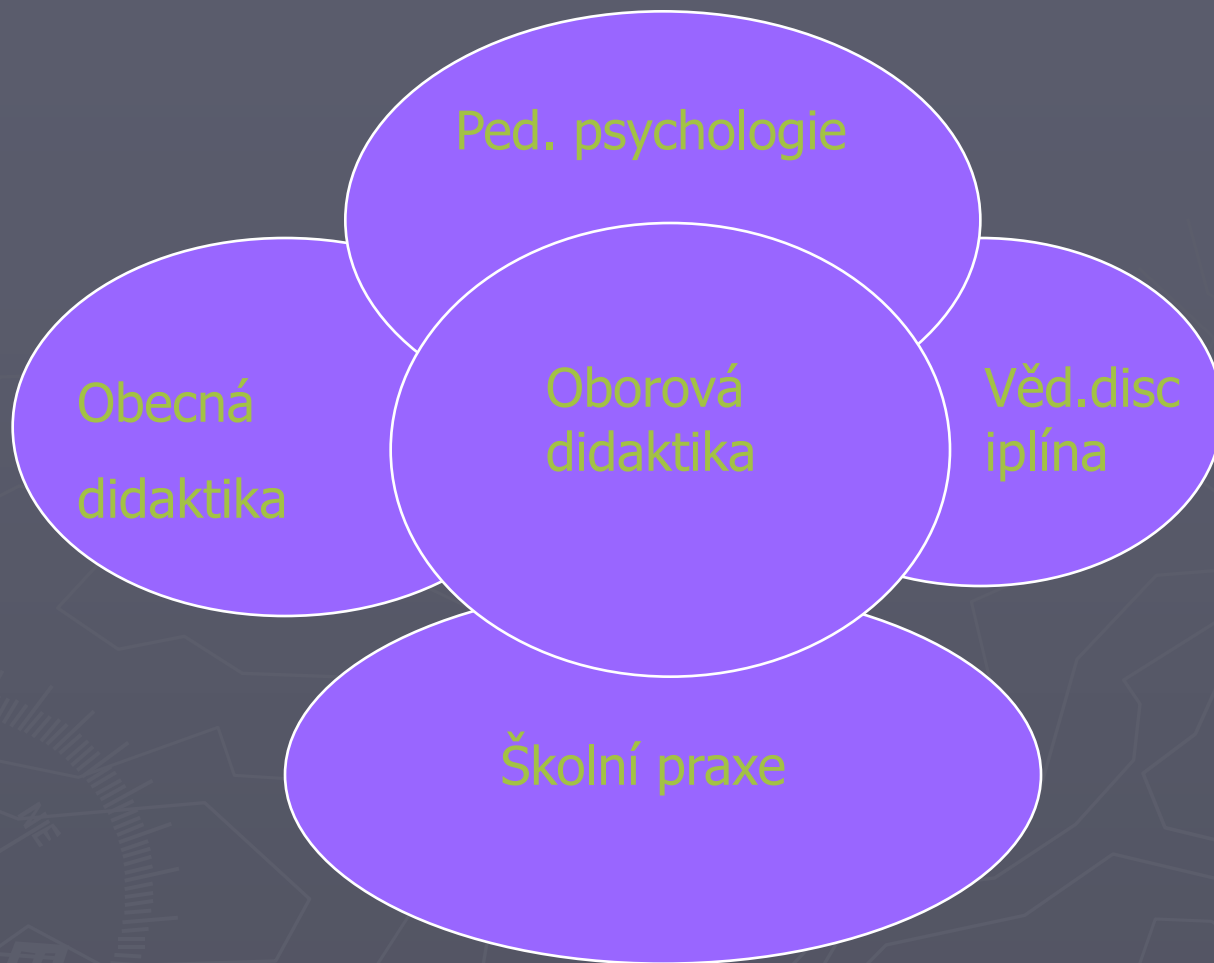

Členění geografických disciplín

- ▶ Kartografie – samostatná vědní disciplína
- ▶ Fyzická geografie
- ▶ Socioekonomická geografie
- ▶ Regionální geografie

Didaktika geografie

Ped. psychologie

Obecná
didaktika

Oborová
didaktika

Věd. disciplína

Školní praxe

Vývoj didaktiky geografie

„Metodika vyučování zeměpisu je věda o vyučování zeměpisu, která se zabývá veškerými problémy, které se týkají vyučování zeměpisu.“ (J.Janka, 1965)

„Teorie vyučování zeměpisu je vědecká pedagogická disciplína, která studuje zákonitosti vyučovacího procesu v zeměpise, a to s ohledem na osobnost žáka, na dané prostředí a v souladu se specifikou geografie jako vědního oboru.“ (O.Tichý 1970, J. Šupka 1971)

„Didaktika geografie je věda, která studuje proces formování osobnosti žáků a studentů ve výchovně vzdělávací práci školy na základě geografického poznání.“ (A.Wahla –jedna z verzí, 1980)

Co je předmětem zájmu DG ?

Kde se vzala?

Jednotlivá období výuky geografie v našich zemích :

První období: 1809 – 1859

Druhé období: 1860 – 1918

Třetí období: 1919 – 1947

Čtvrté období: 1948 – 1989

Páté období: 1990 – 1999

Šesté období: 2000 – současnost

Toto dělení je jen účelové a podle dějin pedagogiky by se dalo dělit na více období, které by odpovídaly např. jednotlivým školským reformám.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

V českých a slovenských zemích se datuje zavedení vyučovacího předmětu zeměpis od roku 1809.

Nejprve na gymnáziích a živnostensko-obchodních školách, později i na školách všeobecných.

Výuka zeměpisu a pojetí osnov je označováno jako statické. Jednalo se především o přehledy a seznamy zemí, hor, řek, měst, panovníků, významných míst a bitev. Byl zde velmi patrný vliv dějepisu.

Se zavedením výuky zeměpisu se objevili také první autoři učebnic, kteří se také podíleli na tom, co učit.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

Představitelé prvního období:

K.S. Amerling – využití místní krajiny – „Učitel má shromažďovat dostupné přírodniny svého okolí a vytvářet přírodovědné sbírky...“

K.V. Zap – Zeměpis Čech, Moravy a Slezska, podíl na Merklasově atlasu.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

V tomto období působili i první metodikové, jako byli např. F. Lepař a A. Tille.

F. Lepař – Metodika zeměpisu (1886) – význam pomůcek pro výuku, vycházky do okolí atd.

A. Tille – vysvětlování učiva o světě by mělo navazovat na učivo o vlasti.

R. 1869 – reforma Exner-Bonitzova – zařazení zeměpisu do škol obecných.

90. léta a přelom století – Kl. David – metodika – Jak vyučovati zeměpisu s oporou nových čítanek. Uspořádání učiva – dom. kraj – vlast – Evropa – svět.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

Normální učební osnovy z roku 1885.

Vychází také mnoho doprovodných materiálů – zeměpisné čítanky, příručky pro výuku zeměpisu.

Působí zde další učitelé a metodici: S. Nikolau (středoškolské učebnice, časopis !Širým světem"), J. Harapat (čtyřdílné rozpravy zeměpisné) a F. Machát (Ilustrovaný zeměpis všech dílů světa a podíl na redigování Atlasů spolu s J. Brumclíkem).

Výuka zeměpisu měla stále popisný ráz, i když metodiky byly hodně pokrokové.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

Třetí období začíná vznikem samostatné Československé republiky.

Jedním z velkých úkolů nejenom zeměpisu bylo, aby si lidé uvědomili svoji samostatnost se všemi jejími důsledky.

Kl. David vydává první poválečnou metodiku zeměpisu. Na výuku začínají působit i odkazy reformní pedagogiky.

F. Dejmek propagoval projektovou metodu, daltonský plán a činnou školu. Vydal učebnice pro 6.-8. ročník podle nových osnov.

Ve dvacátých letech začala práce na nových osnovách. Vyšly v roce 1933 jako „Normální učební osnovy“. V tomto období pracovalo také stále více učitelů na příručkách pro zeměpis, učebnicích atd.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

Normální učební osnovy

6. roč. Domov a jeho přírodní a zeměpisná oblast. Čs. republika se zvláštním zřetelem k rodné zemi. Základy fyzického zeměpisu. Roční pohyb Země, kalendář, čtvero ročních období. 2 h týdně

7. roč. Speciální mapa domácího kraje. Evropa. Země jako hvězda. Slunce a Sluneční soustava. 3 h týdně

8. roč. Speciální mapa domácího kraje. Jízdní řád. Evropa (pokračování). Celkový obraz Evropy. Postavení ČSR, styky národohospodářské a kulturní. Asie, Austrálie s Oceánií. Kraje polární. Patero dílů světa, hvězdy a vesmír.

3 h týdně

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

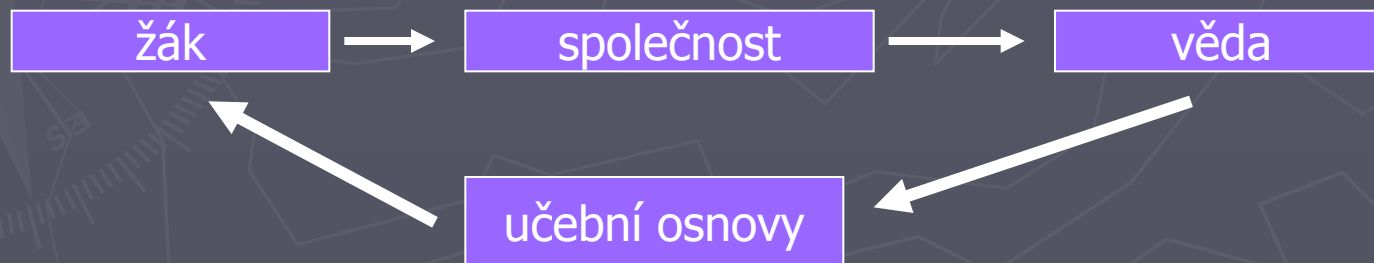
Významná osobnost této doby: Kamila Spalová

Je autorkou metodiky zeměpisu – 1926 – 36 vyšla třikrát. Psala také učebnice. Do výuky zeměpisu se dostává také hospodářský zeměpis.

„Zeměpis prací tvořivou“ – je to učebnice a první část tvoří metodika.

Metoda činné školy vyžaduje od žáků samostatnou práci, při které budou používat nejen knihu, ale také mapu, vlastní pozorování a na tomto základě hledat odpovědi na zadané úkoly.

Geografická věda začala v té době řešit problém přírody a člověka – jejich vzájemný vztah – tuto úroveň se snažila Spalová dostat do škol.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

Koncept učebních osnov vychází z potřeb žáka, zohledňuje nároky společnosti a spolu s vědeckými poznatky jsou transformovány do obsahu a metod předmětu jež zpětně působí na žáka.

Spalová se dále ve své metodice zabývá i činností učitele, plánováním výuky, využíváním dalších zdrojů pro výuku – časopisy atd.

Další podněty – J. Hanus – M. Drástová – pracovní sešity.

N. Hradilová – B. Uher – učebnice Zlínských pokusných škol.

Projevoval se velký vliv americké pedagogické školy.

Do tohoto období spadá i 2. sv. válka.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

Čtvrté období

Zásadní změna v českém školství začala vydáním nového školského zákona ze dne 21.4. 1948.

Mezi nejdůležitější úkoly zeměpisu patřila láska k vlasti. Přátelství se Sovětským svazem a ostatními zeměmi „tábora míru“.

Při tvorbě osnov se uplatňovaly zejména nároky společnosti a stávající ideologie.

Učební osnovy

6. roč. základy mat. zeměpisu, fyzický zeměpis, přehled dílů světa, ČSR a přírodní oblasti.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

7. roč. – mimoevropské státy světa a Evropa.

8. roč. – hospodářský zeměpis

Opět zde zavládla přemíra politicko-hospodářské faktografie.

Reforma 1953 – osmiletá a jedenáctiletá škola. Polovina 50. let – vznik didaktiky geografie – zakladatelé – O. Tichý, J. Janka.

60. léta – návrat k základní devítileté škole.

70. léta - „Projekt dalšího rozvoje výchovně vzdělávací soustavy“

Tvorba učebnic – prozatímní učebnice – specifický vzorek ověřování reformy.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

5. roč. – Úvod do zeměpisu. Obecný fyzický zeměpis. Zeměpis světadílů a Oceánů (Afrika, Indický oceán, Austrálie, Tichý oceán a Oceánie, Austrálie).

6. roč. Zeměpis světadílů a oceánů (Amerika, Atlantský a Severní ledový Oceán), Evropa a Asie bez SSSR.

7. roč. SSSR. Politické rozdělení světa. Obecná socioekonomická geografie. Krajina a životní prostředí. Globální problémy lidstva.

8. ČSFR.

9. Úvod do vyučování. Místní region a jeho postavení v ČSFR. Postavení ČSFR v Evropě. Přehled světa.

Osobnosti didaktiky geografie: J. Turkota, J. Machyček, M. Papík, J. Šupka, H. Kuhnlová, F. Brabec, A. Wahla,

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

Páté období – 90. léta 20. století

Vyznačují se rozpadem jednotné školy a snahou o alternativní výuku. To vše je provázeno uvolněním trhu s učebnicemi a jejich tvorbou různými nakladatelstvími a autorskými kolektivy.

Vznikají tři programy Základní škola, Obecná škola a Národní škola. Vedle nich jsou povoleny alternativní školy – Daltonský plán a Waldorfská škola.

Nastává ústup a krize oborových didaktik.

Až koncem 90. let nastává změna v podobě diskuse nad zaměřením školy v nových podmínkách.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

Šesté období, ve kterém se nacházíme je v duchu zavádění a ověřování Rámcového vzdělávacího programu.

Všechny tyto snahy však provází množství nedostatků, zaviněných především absencí cíleného výzkumu.

Oborové didaktiky dostávají na PdF MU šanci v podobě doktorského studia v rámci pedagogiky.